

Kertomus kaivauksesta Untamalan kirkkomaalla
Laitilassa kesällä 1952. Liitteinä kartta ja 10
valokuvaa. Löydöt Hist. os. 52095.

Heinäkuun 3 - 4 p:nä 1952 suoritti allekirjoittanut vahti-
mestari J. Salon avustamana Kalevanpojan viikatteentikun nimel-
lä tunnetun pystykiven lähimmän ympäristön kaivauksen Untama-
lan kirkkomaalla Laitilassa. Tarkoituksena oli mikäli mahdol-
lista selvittää kiven (kuvat 1-3) merkitys ja aika.

Ennen kaivausta tuettiin kivi, jonka korkeus maanpinnasta
lukien oli n. 225 cm, lankkurakennelmalla jotta se ei pää-
sisi kaivauksen aikana kallistumaan tai kaatumaan. Toimenpide
osoittautui sitäkin tarpeellisemmaksi kun kävi ilmi, että kivi
oli upotettu vain n. 50 cm:n syvyydeltä maahan, vaikka lujasti
tuettu kiilakivillä (kuvat 7, 8). Lankkurakennelman laatu sel-
viää paraiten kuvista 4 ja 5.

Kaivaus aloitettiin kiven eteläpuolelta, jossa kaivettiin
2 x 3 metrin laajuinen alue. Turpeen alta, n. 20-30 cm syvässä,
paljastui joukko kiviä (kuva 6), jotka kuitenkin olivat puh-
taassa liikuttelelemattomassa maassa. Mitään merkkejä haudoista
ei tässä ollut. Maaperä oli karkeaa moreenisoraa.

Kiven pohjois- ja länsipuolella oli maa kiven välittömässä
läheisyydessä niinkään koskematonta. Kaivaus ulotettiin täällä
kuitenkin vain n. metrin leveydelle kivistä, pohjoispuolella
ei täysin niinkään leveältä siinä kasvavan täheän sireenipen-
saikon vuoksi. Itäpuolella oli maa sensijaan heti turpeen alla

epäpuhdasta ja täällä paljastettiin kaksi vierekkäistä hautausta. Hautakuoppien reunoja ei karkeassa kivisessä maassa kuitenkaan voinut selvästi erottaa muuten kuin että maassa siinä oli löyhempää.

Hautojen syvyys oli n. 60 cm. Ne olivat kuten sanottu vierekkäin, suunnassa länsi-itä, vainajien päät lännessä kiveeripäin, jalat idässä. Jalkopäät miltei yhtyvät (ks. karttaa) ja kun haudat siitä huolimatta eivät leikkaa toisiaan täytynee olettaa ne suunnilleen samanaikaisiksi.

Eteläisemmässä haudassa n:o 1, ei ollut minkäänlaisia jäännöksiä arkusta. Pään kohdalla olevan kiven alta - välillä oli muutaman sentin vahvuudelta maata - paljastui verrattain hyvin säilynyt pääkallo. Muu luuranko oli miltei tyystin lahonnut, mutta näkyi vielä selvänä maassa. Vainaja oli haudattu selkäasentoon, kädet yhdistettyinä rinnalle. Varsinainen hautakalusto puuttui ja kysymyksessä on varmasti kristillinen hautaus. Vainajan pään kohdalta löydettiin 13-14 (12 ehyttä, palasia 1-2:sta) pientää puolipallomaista kuhmukoristeista pronssikupuraa, jotka ilmeisesti ovat vainajan päähineestä. Kupuroiden reunassa on reiät kiinniompelemista varten ja niiden alla on jäännöksiä nahasta, johon ne ilmeisesti ovat olleet kiinnitetyt. Mahdollisesti on kysymys otsanauhasta - yksi kupuroista löydettiin pääkallon päältä ohimon kohdalta - mutta useimmat olivat ilmeisesti ruumiin maatuessa siirtyneet alkuperäisiltä paikoiltaan. Parin kupuran yhteydessä oli säilynyt hiukan hiuksia ja eräissä oli yläpinnassa jäännöksiä yksinkertaisesta kaksiniitisestä pellavakankaasta, nähtävästi vainajan kasvojen päälle levitetystä liinasta.

Museoon tuotiin joitakin alaleuan kappaleita, hampaita ja pari pääkopan palaa. Professori Niilo Pesosen määräyksen mukaan

ne ovat 25-30 vuotiaan henkilön kallosta.

Toisessa , pohjoisemmassa, haudassa, n:o 2, oli vainaja sensijaan haudattu kapeassa puuarkussa. jonka puuaines vielä oli selvästi näkyvissä. Arkku oli tehty laudoista naulaamalla ja naulat olivat kookkaita, kannat suuria ja latteita. Niitä oli jalkopäässä kolme, pääpuolella 2 ja pohjoisella sivulla 1, jota paitsi haudan kohdalta otettiin talteen 4 hajallista naulaa. Luuranko oli hyvin säilynyt, selkäasennossa, kädet rinnalla. Hauta oli täysin löydötön.

"Kalevanpojan viikatteentikku" oli hautojen pääpuolesta vain muutaman kymmenen cm:n päässä ja maa tässä kokonaan liikutteltua. Ainakin eteläisempi hauta, mutta ehkä molemmatkin. kuuluvat käsittääkseni yhteen kiven kanssa ja kivi on siis pystytetty kristillinen hautamerkki. On luonnollista, että sitä ei ole sijoitettu itse haudan päälle, se on siksi korkea että sitä ei sen kohdalle ole voitu hautaan kajoamatta pystyttää ja maan painuessa olisi ollut vaara tarjolla, että se olisi kaatunut. Kiistatonta lienee, että kysymyksessä on varhaisen kristityn ajan muisto, ehkä 1100-1200 luvulta, ja sen asema on maamme muiden varhaiskeskiaikaisten hautamuistomerkkien - Ulvilan Liikistön ja Paimion vanhan kirkon lähistön - kivien rinnalla.

Kaivauksen jälkeen peitettiin haudat hiekalla ja päällystettiin turpeella.

Helsingissä 6 p:nä syyskuuta 1953

Ella Kivikoski

Julkaistu Kotiseutu n:o 5-7. 1952.

Neg. 46964-73,